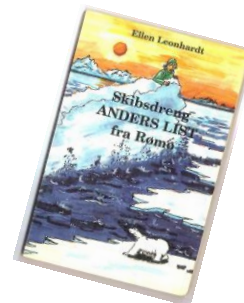

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

4. Kapitel side 16-17

Kammeraten skræler tilbage: "Held og lykke på turen!"

Der kaldes på Johannes fra kabyssen, og han forsvinder, men Anders bliver på dækket lidt endnu. Han ser på det hele med store øjne og dyb interesse. Han elsker at sejle og synes, at hans skib er det smukkeste i hele flåden.

Omsider vender han sig modvilligt og går under dæk. Hans arbejde som skibsdreng består i at vaske gulve, dække bordet og tage af bordet igen, når sømændene har spist samt sørge for, at der dagen igennem er kogende vand, hvis nogen ønsker en kop the.

Han skal desuden rydde op hos kommandøren og de andre officerer, styrmand Cornelissen, harpunér Thomas Petersen, bådsmand Witt, spæksnider Jacob Rolffs og kokken Peter Witt. Der er nok at se til med et mandskab på syvogtredive personer.

Da han går forbi kabyssen, ser han Johannes bakse med den store firkantede jerngryde. Hans arbejde er hårdere end Anders', men han er også fire år ældre.

Johannes' største ønske helt fra drengene var at blive matros, men da han sejlede som skibsdreng, faldt en spæktønde en dag ned over hans venstre fod og kvæstede den slemt. Siden har han haltet, og det er umuligt for ham at klatre i mast og rå. I stedet må han sejle som kok eller skibstømrer.

Næste år vil Anders som ubefaren matros få lov at gå til tops og slå sejl ud. Den ene sommer endnu må han som skibsdreng holde sig under og på dækket.

Han kender allerede de tre regler, som en sømand aldrig må fravige. Den første lyder: Du må aldrig

17

4

Tidligt om morgenen den 19. marts ligger en snes hvalfangere klar til afgang i Hamborgs havn. En bidende kold østenvind stryger over vandet, men det er en god vind at starte i, og flere af skibene, der iblandt "De twee jonge Hermanns" har hejst sejl og gør klar til at lette.

På dækket står skibsdrengen Anders og koksmath' en Johannes, som midt i travlheden snyder sig til en pause for at kigge på de mange sejlskibes afgang.

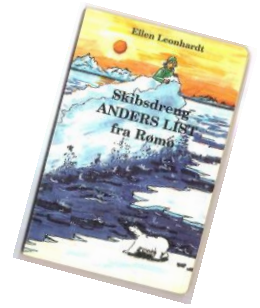
"Nu tager de ankeret," siger Johannes, der mærker et hårdt ryk i skibet og derpå en stille gliden. "Ja, så er vi på vej, Anders."

Længere agter ser de "Jacobus" for fulde sejl. Ombord i det skib er Broder skibsdreng. Da det kommer nærmere, opdager han sin ven og råber: "Halloj, Broder, vi ses til september!"

16

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

4. Kapitel side 18

løbe for en sø! Den anden: Du må aldrig sove på dækket! Og den tredje: Den ene hånd tilhører dig, den anden skibet!

Det vil sige, at man i masten skal holde sig fast med mindst én hånd. En matros fra Føhr lærte ham det, og i hans plattyske sprog hed det: "En Hand de Mann - én Hand dat Schipp!"

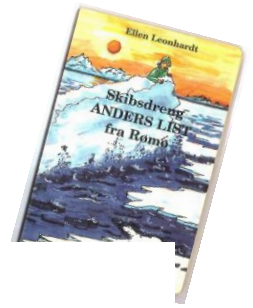
Anders oplevede senere en sømand falde fra stormasten. Han skulle løse de øverste sejl fra en storm, men glemte at holde fast og faldt. Han ramte lønningen, faldt overbord - og på et øjeblik var han forsvundet i det oprørte hav.

Anders glemmer det aldrig.

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

7. Kapitel side 26-27

7

En tidlig morgen et par dage efter vækkes mandskabet af vagtens rungende stemme:

"Fall - Fall." råber han gang på gang.

Alle tørrer ud. Endelig sker det. I fjer ved samme tid havde de allerede fanget to hvaler og stuvet 142 tønder spæk i lasten.

Anders og Johannes står ved rælingen og ser slupperne blive sat i vandet. Bådene er hurtigt bemandede, enhver ved, hvor hans plads er, og hvad han skal gøre.

Ude i det oprørte hav ses to hvaler lege. Deres sorte kroppe skyder op og ned i bølgerne, og engang imellem stiger blæsten op som høje vandsøjler.

Drengene skutter sig i den råkold morgen.

"Synes du ikke, det er synd at dræbe de smukke hvaler?" siger Anders pludselig. Johannes ser forbavset på ham.

"Hvordan pokker skulle vi ellers skaffe olie til lamper og den slags?" svarer han snusfornuftigt.

"Nej, det ved jeg også godt - men alligevel. De er så flotte!"

Båden med harpunéren er nu tæt på den største af hvalerne.

Thomas står i forstavnen med hævet harpun. Til den er fastgjort et tov, som ligger oprullet i bunden af båden. Da han er på kastehold gør han en bevægelse med armen, og båden bliver liggende.

Et øjeblik efter flyver harpunen gennem luften og lander i hvalens ryg. Den gør et voldsomt kast med

26

kroppen af smerte, vandet fosser op i høje kaskader, og sluppen er nær ved at kæntre.

Hvalen stikker af ned i havets dyb med harpunen i kroppen, og tovet strømmer først ud over rælingen i voldsom fart og gøres så fast i båden. Det sårede dyr udmattes efterhånden ved at slæbe båden efter sig i den voldsomme fart.

Der bliver kaldt på drengene fra kabyssen, og de får ikke mere at se af kampen. De ser ikke, at hvalen dukker op igen, og at mandskabet støder lanser i dens krop gang på gang, så den til sidst giver op. Efter fire timers kamp, vender den bugen op og ligger stille, mens vandet rundt om den farves rødt af blod.

Det tunge dyr bugseres hen til skibet og gøres fast til rælingen ved hoved og hale. Søfolkene har travlt. De går i gang med at partere hvalen og må spise i flere hold. Hver gang døren til kabyssen åbnes, høres søfuglenes hæse skrig.

"Hør, hvor de skriger," siger Anders. "De har lugtet blodbadet og kommer alle vegne fra."

Lidt efter bliver han sendt op til styrmanden med varm the.

Kokken har endda skænket en rom i theen, det kan Anders lugte, mens han balancerer op til styrehuset med det store krus og prøver at undgå at spilde af det.

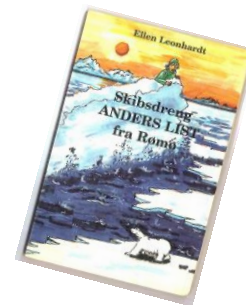
Han bliver stående lidt hos styrmand Cornelissen og ser spæksnideren blive hejst ned på hvalens bug. Her begynder han at partere hvalen med sin lange, skarpe kniv og snitter strimler af kroppen.

"Jeg forstår ikke, Rolffs kan stå fast," siger Anders beundrende. "Jeg ved godt, hans støvler har jernpig-

27

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

7. Kapitel side 28

ge under sålerne, men alligevel må det da være svært at stå fast på den runde fedtede hvalkrop."

"Øvelse gør mester, Anders! Rolffs er vant til det - det er hans job."

Spækstrimlerne hejses ombord ved et sindrigt kontra-vægt system, der betjenes af fire matroser. Den ene store luns spæk efter den anden dukker op på dækket.

"Bare de nu får tønderne godt nok lukket til," siger styrmanden.

"Det lugter fælt, hvis der er den mindste åbning, og det varer længe, før vi er i Hamborg og kan aflevere dem til trunkogeriet."

"Ja, jeg kan huske, at en tønde revnede sidste år," siger Anders og rynker næsen ved tanken. "Det for-dærvede spæk stank i flere dage, men så fandt vi da tønden og hev den udenbords."

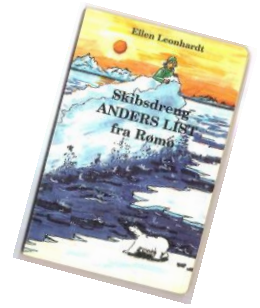
"Tager vi hvalribben og barder med hjem, styrmand?" spørger Anders.

"Ja, hvis vi da ikke pakker så mange tønder med spæk, at der ikke er plads til andet."

De store hvalbarder kan bruges til så meget. Anders' bedstefar, der også var grønlandsfarer, satte engang et hegn af hvalbarder op ved sin gård i Juvre. Det skete året før Anders kom ud at sejle for første gang.

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

14. Kapitel side 43

14

Den allersidste dag i september blæser det igen op til storm. Sommeren 1777 har været som forhekset. Isnede kold og tåget har det været omtrent hver eneste dag, og solen har næsten ikke vist sig.

Anders vækkes tidligt den 30. september ved at blive kastet rundt, så han ramler ind først i sidemanden til venstre og derpå ind i ham, der ligger til højre for ham på dørken i kahytten.

Rundt om vågner mændene og sætter sig op og snakker. Og så med ét høres den uhyggelige bragen i træværket, som Anders frygter mere end nogen anden lyd.

Skrækken farer i ham, og hans hjerte banker voldsomt. Nu er den der igen, denne forfærdelige lyd. Han står omgående op, tager sit varme tøj på, så han er klar, hvis det værste skulle ske, og så går han op på dækket.

Vær hurtig, når det knager om dig, har spøkenikkeren sagt, og det råd vil Anders følge. På dækket vakler han fra side til side, efter som skibet kræn-ger.

En voldsom orkan er over dem, og stormasten svajer faretruende. Storisen har skruet sig op i tåm-høje formationer, og bestandig høres den uhyggelige lyd, når skibet giver sig i sammenføjningerne.

Anders ser søfolkene surre løse ting fast. Han er bange. Han er skræmt ind i sit inderste. Hvordan vil det ende? Vil spøkenikkeren få ret i, at denne hval-fart er en ulykkesfærd?

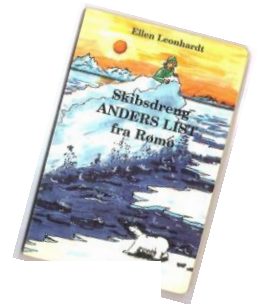
Da han finder sin kommandør, og Engelbert Jensens ro smitter af på ham, behersker han sig.

43

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

14. Kapitel side 44-45

"Godt, du kommer, min ven," siger kommandøren. "Nu bliver du her og hjælper mig!"

De hører et voldsomt brag og ser op. Stormasten knækker som en tændstik og river takkelagen med sig overbord.

De hører en gennemtrængende stemme give ordre til, at tre slupper og tønderne med proviant skal stilles ud på isen.

"Hvad nu, kommandør?" spørger Anders og føler en sugen i maven.

"Bare rolig, Anders! Med Guds hjælp klarer vi også denne storm!"

Dagen igennem høres knagen og bragen, når isen presser om "Clara". Hvor længe kan skibet holde til de knugende omfavnelser?

Sent på eftermiddagen sker katastrofen, men længe inden har mandskabet haft anelser om, hvad der ville komme.

Anders har set matroserne rulle tønder med proviant ned ad de lange planker, som er lagt fra rælingen ud på isen. Her stod andre og tog imod. Han har hele dagen været klar over, at det betyder, skibet skal forlades.

Han bliver derfor ikke overrasket, da råbet: "Alle mand fra borde!" pludselig lyder. Hver gang, han hører skibet give sig, farer skrækken i ham, og hele tiden tænker han på Hendriks' ord.

Da kommandoen "Alle mand fra borde" omsider lyder, føler han nærmest lettelse. Han følger lige efter sin kommandør ud på isen.

Han behøver intet at hente under dæk, for alt, hvad han ejer ligger i hans lomme. Skibskisten, som

engang var hans fars, ligger på havets bund med resten af hans tøj, en bibel og en bog om navigation.

Kort efter, at alle har forladt "Clara", løftes skibet flere gange op af vandet og kastes hårdt tilbage. Store isskruninger presser det endnu engang op - det giver en sidste dump knagen fra sig og splintres til pinebrænde for øjnene af de forfærdede søfolk.

Mørket sænker sig over dem, mens orkanen brøler. Anders står tæt på Engelbert Jensen. Den voksne mand har lagt sin arm om drengen og trykker ham ind til sig.

"Nu står vi uden skib, kommandør!" råber Anders fortvivlet.

"Ja, nu må vi klare os uden skib," lyder kommandørens svar.

Skønt de står tæt og råber højt, overdøves stemmerne næsten af stormen.

"Hvad nu, hvis der kommer isbjørne?"

"De holder sig væk, når vi er så mange. Dem skal du ikke være bange for!"

"Men hvordan kommer vi hjem, kommandør? Uden skib?"

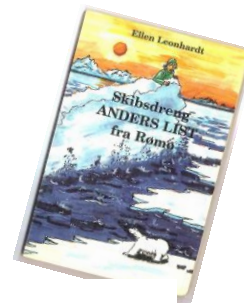
"Vorherre hjælper den, der hjælper sig selv! Vi skal være stærke og hjælpe hinanden så finder vi også hjem til Mutter List og Madam Engelberts."

Resten af natten må de tilbringe på isen. De mest forkomne har fået plads i bådene, de andre klamrer sig til bådene og til hinanden i den voldsomme orkan. Hele tiden vælter iskolde bølger ind over deres ben og gør isen frygtelig glat.

Det er den frygteligste nat, Anders har oplevet. Sneen vælter ned, orkanen raser, og de skarpe iskornerammer som piskesmæld.

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

14. Kapitel side 46-47

"Det har sin naturlige forklaring med den kiste, Folkens! Kommandør Petersen fra "Sara og Cecilie" har længe været syg. Han er nok død, og jeg tror, hans folk har lagt ham i kiste for at tage ham med hjem til Rømø og begrave ham der. Da skibet nu er forlist, har besætningen sat kisten ud på isen, så han kan få sin grav i bølgerne."

Der er længe dyb tavshed, så tilføjer han:

"Æret være kommandør Petersen!"

Der falder ro over folkene. Ja, sådan må det være gået til. Alle bliver stående med huen i hånden og ser efter isflagen, der langsomt driver bort med kommandørens kiste.

Ud på natten holder det endelig op med at sne, og da det bliver lyst, løjer stormen også af. Men nu kan de til gengæld få at se, hvilke kolossale skader, den har anrettet. Alle bliver meget tavse.

De to skibe "Sara og Cecilie" og "Mercurius", som de har fulgt med i flere uger, er væk. Forlist. Skruet ned af isen som deres eget skib.

Og det værste er, at mens den frygtelige nat langsomt svandt hen, håbede alle på næste morgen at kunne komme ombord i de to skibe.

Kommandøren peger ud i horisonten, og Anders følger retningen.

Langt, langt ude ses bittesmå skikkelser bevæge sig på isen. Alene, to og tre sammen eller i små klynger. Det er mandskaberne fra de andre forliste skibe, ramt af samme ulykke som de selv.

Anders føler hjertet snøre sammen. Nu er de for alvor overladt til sig selv. Der er ingen skibe i nærheden, de står på en isflage i Grønlandshavet og de er milevidt fra land og fra Rømø, hvor Mor går og venter.

Jeg får hende nok aldrig mere at se, farer det gennem hans hoved. Hendriks får ret, jeg er med på en ulykkesfærd.

Så får han øje på noget mærkeligt. Han trækker kommandøren i ærmet og peger på en isflage, der langsomt driver forbi.

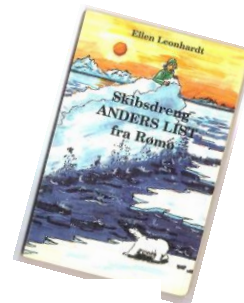
Midt på står en aflang trækasse - en ligkiste. De andre har også fået øje på den og ser måbende derhen. Hvor kommer ligkisten fra? Og er det et varsel eller hvad?

Da høres Engelbert Jensens klare stemme:

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

18. Kapitel side 56-57

deres skræk begynder isflagen pludselig langsomt at kæntre.

"Vi kipper rundt, kommandør!" råber Anders forfærdet, da han mærker, hvordan isflagen hæver sig i den ene side og synker i den anden.

Kommandøren griber ham i armen.

"Følg med!" siger han bydende. Ingen kan længe stå oprejst, de lægger sig på alle fire og kryber rystende af angst op ad den glatte, skrå flade.

Til sidst hænger de på maven eller sidder overskrævs på kanten. Anders stirrer på det sorte, iskolde vand under sig. Det her klarer vi ikke, tænker han. Det her klarer vi ikke.

"Hold fast allesammen," råber kommandøren. "Hold fast!"

Så sker der noget uventet. Isflagen begynder igen at røre på sig. Den synker uendelig langsomt tilbage til sit gamle leje.

"Pas på, den synker tilbage!" råber en anden.

"Hold jer fast!" råber kommandøren igen. "Lad jer glide langsomt ind mod midten - langsomt, at I ikke kurer i vandet!"

De glider langsomt over isen, og da de har nået midten, ser de på hinanden og tør knap tro, at de har reddet livet. Lidt våde er de blevet, men hvad betyder det imod at drukne i det kolde ishav?

"Du er blevet mest våd af os alle," siger Peder til Anders, men han slår det hen. "Pyt! når solen kommer igen, er det klart."

Blæsten er taget voldsomt til, og det giver kommandøren en ide.

18

Temperaturen er steget et par grader, og derfor er isen ikke længere sammenhængende som før, men delt op i store og små flydende øer.

Grønland, som kunne ses klart for få dage siden, er forsvundet.

De troede, det ville være let og hurtigt at vandre ind til fastlandet, men når flokken gør holdt om natten, viser det sig tit næste morgen, at den is, de ligger på, driver østpå, og at den strækning, de har gået om dagen, har været forgæves.

Ved hjælp af Peders bådshage springer de let over de smalle revner mellem isflagerne, men når de kommer til de brede, må de ofte gå lange og besværlige omveje.

De er allesammen dødt trætte og sultne. Anders spiser sin sidste beskjøjt, nu kan han ikke vente længere, så vil han dø af sult.

Da solen står højest på himlen, er de nået over på en lille isflage, vel hundrede meter bred og halvtreds meter lang. Den forekommer usolid, og jørgen, som går i spidsen, råber: "Lad os for himlens skyld komme over på en større flage snarest, kammerater!"

Det skulle han nok ikke have sagt, for nu skynder alle sig, og herved bliver vægten ulige fordelt. Til

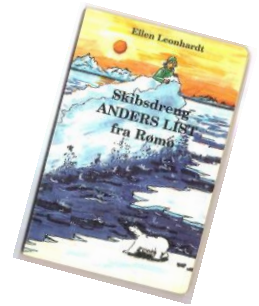
56

57

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

18. Kapitel side 58

"Nu skal I høre, Folkens! Vi laver os sejl! Vi tager skjorterne af og stiller os i en lang række med tøjet bredt ud mellem os. Er I med?"

Og nordøsten-vinden blæser skjorterne ud som sejl og driver isflagen fremad. Endelig når de en større og sikrere og springer over på den én for én.

Men så er det også slut med deres kræfter. Anders smider sig så lang, han er, på isen - fuldstændig udmattet. De fleste følger hans eksempel - andre sætter sig ryg mod ryg for at hvile.

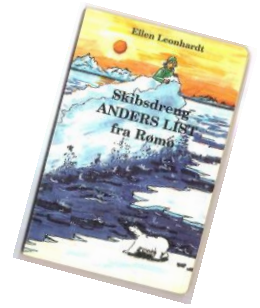
Hvor mon Broder, Johannes og Peter Witt er nu? tænker Anders.

Hvordan klarer Johannes at gå så langt på sit dårlige ben? Og hvordan klarer han at springe over de åbne render?

Men det sidste og altoverskyggende problem før han sover ind er: Hvornår kommer vi til Grønland, så jeg kan få noget at spise?

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

19. Kapitel side 58-59

Hele tiden falder han bagud, men hver gang standser kommandøren op og venter på ham. Til sidst er de to alene og ser de andre forsvinde forud i isørkenen.

Anders er fuldstændig udmattet. Det frosne tøj knager, når han bevæger sig. Hans gang bliver langsommere, og til sidst synker han på knæ og løfter opgivende armene.

Da Engelbert Jensen standser, siger Anders bedende:

"Du skal ikke vente på mig, kommandør!. Jeg kommer så snart, jeg har hvilet mig lidt. Jeg følger dit spor! Jeg kommer senere!"

"Nej, Anders! Du må følge os andre. Du må vente med at hvile til i aften. Kom så, min dreng!"

Anders giver op og hvisker: "Jeg kan ikke mere, kommandør! Jeg kan ikke mere. Lad mig blive liggende. Jeg vil hellere dø end gå et eneste skridt videre."

"Nej, du vil ikke dø! Hører du. Du vil ikke dø!"

Kommandøren tager ham under hagen og løfter det fortvivlede drengensigt op. De ser hinanden stift i øjnene. Engelbert Jensen vil tale hårdt til drengen, men betænker sig.

Han er selv dødtæt og svajer frem og tilbage. Bære Anders kan han ikke, men han vil heller ikke lade ham blive liggende på isen og omkomme.

"Kom Anders!" siger han bydende. "Vi må stramme os op og holde pinen ud. Hvad skal jeg sige til din mor, hvis jeg kommer hjem uden dig? Jeg kan jo aldrig mere se hende i øjnene - det kan du da nok forstå!"

59

19

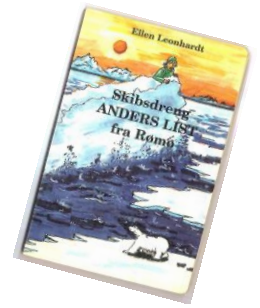
Næste morgen fortsætter vandringsen. Langsomt kommer søfolkene på højkant, og uendelig langsomt får de startet. Deres gang er kort og stottende. De går som oldinge.

Anders ser fortvivlet ned ad sig. Frakken og bukserne blev våde i går, og nu er tøjet frosset som et ispanser om ham. Han er dødtæt, orker knap at sætte det ene ben foran det andet, og hans mave gør ondt. Den snerper sig sammen i kramper gang på gang. Han anede ikke, det var så forfærdeligt at sulte!

58

Hvalfangere fra Rømø

Uddrag fra "Skibsdreng Anders List fra Rømø" af Ellen Leonhardt

19. Kapitel side 60-61

Anders kryber af det stivfrosne tøj og står i den isnende blæst kun iført undertøj, skjorte, uldtrøje, vanter, hue og støvler. Men han fryser ikke. Han er lettet over at blive fri for den klodsede frakke og de hårde, stive bukser.

Undertøjet er varmt, strikket af uldgarn fra deres egne får og valket tæt. Skjorten er af svært hjemmewævet stof, og den strikkede trøje og huen dejlig varm. De går igen fremad. Langsomt. Og kommandøren slæber tøj efter sig over isen.

"Lad os nu få indhentet de andre. Godt vi har vinden i ryggen," siger han. "Tænk, om vi havde modvind, skibsdreng?"

"Vi kommer aldrig hjem, kommandør! Vi dør alle sammen - lige som Dirk og de tre matroser og Hendriks. Det kommer til at gå, som han sagde. Vi kommer aldrig hjem!"

Anders er tæt på at græde. Hvad går der af ham? Han - en stor tolvårs dreng, næsten befarende matros, som sejler på Grønland på femte år? Sidder han ikke her og jamrer og tuder?

Men kommandøren svarer roligt:

"Hvorfor skulle vi ikke komme hjem, Anders? Det kommer helt an på os selv. Tror du, jeg vil dø heroppe i kulden og lade Mette og ungerne klare sig selv? Aldrig i livet. Vil du lade din mor sidde derhjemme og vente forgæves på dig?"

De sidste ord vækker Anders af hans selvmøddenhed. Han ser moderen for sig og hører igen hendes sidste ord: "Jeg venter på dig. Jeg har jo kun dig tilbage. Gud velsigne dig!"

Uendelig langsomt sætter han af med hænderne og rejser sig fra sin knælende stilling. Kommandøren lægger en arm om hans skuldre og siger: "Godt klaret, Anders! Du er et mandfolk!"

Anders står foran ham med ludende ryg og bøjet hoved.

"Må jeg tage frakke og bukser af, kommandør? Jeg kan ikke gå i det stive stads. Hvis jeg må, så lover jeg at klare resten af turen til Grønland!"

Det blege ansigt og de bedende øjne gør et dybt indtryk på Engelbert Jensen. Han tænker sig længe om. Det er vanvid, men knægten er robust, og alle kneb gælder, hvis hans liv skal reddes.

"Gør du det, Anders. Vi tager tøjet med - vi får det måske tørret i morgen."